

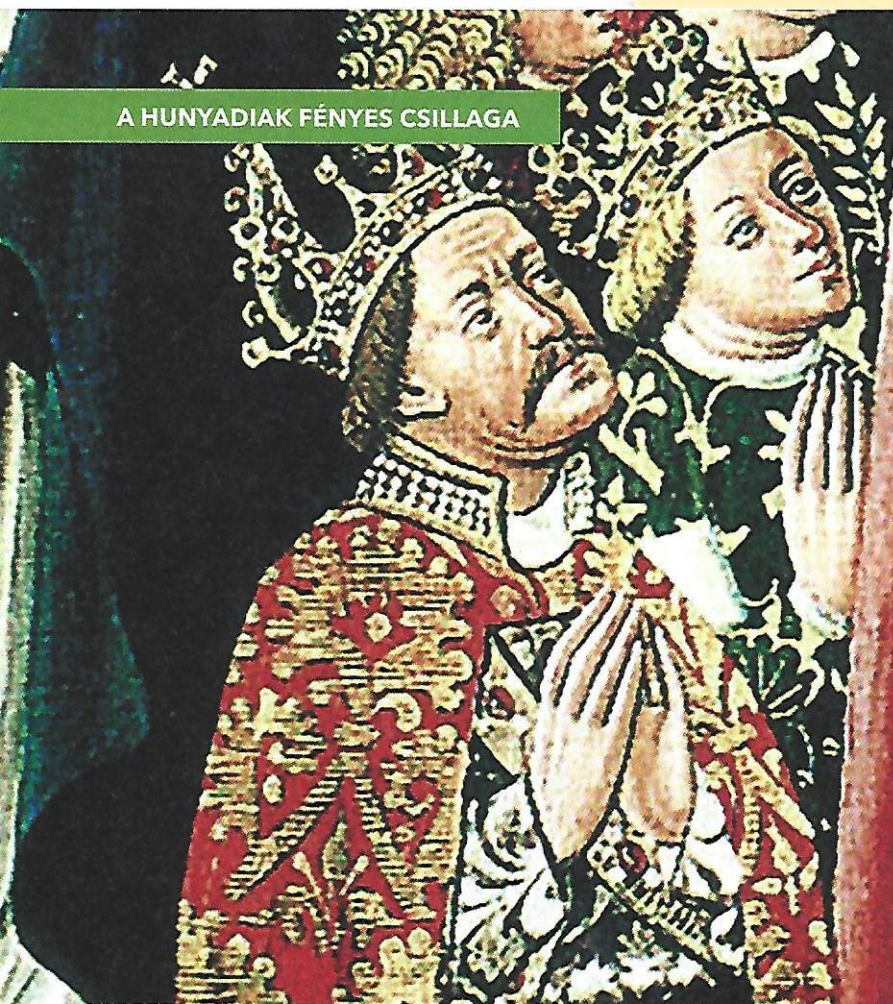
A Hunyadiak fényes csillaga

Luxemburgi Zsigmond halála után a több országra kiterjedő örökséget veje, Habsburg Albert foglalta el, hatalmának elismertetéséhez pedig szüksége volt a főurak támogatására. A király váratlan halála azonban ismét polgárháborús helyzetet eredményezett, amire az Oszmán Birodalom közelsége egyre nyomasztóbb árnyként vetült.

Az immár a kontinens belsejét fenyegető török elleni küzdelem vezéralakja Hunyadi János lett – európai népszerűségét jól mutatja, hogy a francia történetírók Fehér Lovagként emlegették. Hunyadi a sikerek mellett kudarok is érték, az 1444-es várnai csatában ráadásul a király, I. Ulászló is elesett. Az időközben kormányzó rangig emelkedő hadvezér az 1456-os nándorfehérvári diadallal azonban örökre beírta magát a történelmi emlékezetbe, noha pár nappal később a pestis áldozata lett.

A Zsigmond unokájaként a trónt elfoglaló V. László öszszesküvére hivatkozva kivégeztette a törökverő kapitány idősebb fiát, Lászlót, aki maga is koronás álmokat dédelgett. Mikor az ifjú király nem sokkal később meghalt, a szembenálló bárói ligák kiegyezve a fiatalabb Hunyadi-fiút tették meg királynak. A mindössze 15 esztendős Mátyás – legnagyobb meglepetésükre – határozott és erős kezű uralkodónak bizonyult, s bő három évtizeden át állt a Magyar Királyság élén.

ALBERT KIRÁLY ÉS FELESÉGE
AZ ALBRECHTSALTAR RÉSZLETE
(KLOSTERNEUBURG, 1438 K.)

AZ ELSŐ HABSBURG A MAGYAR TRÓNON

Zsigmond király és IV. Albert, Alsó- és Felső-Ausztria hercege, 1402-ben kötött örökösödési szerződést: a megállapodás értelmében amennyiben a magyar királynak nem születik fia, Habsburg Albert öröklí a magyar trónt.

Mivel a Habsburgok a zavaros időkben is a magyar király pártján álltak, a szoros kapcsolat akkor sem változott, amikor 1404-ben Albert meghalt, és jogát átruházták hasonló nevű fiára, aki „ötödikként” került a tartományok élére.

Luxemburgi Zsigmond és Cillei Borbála három évtizedig tartó házasságából csak egyetlen leány született: Erzsébet (1409–1442). A magyar királylány kettő, Albert tizennégy éves volt, amikor eljegyezték őket egymással. Házasságkötésükre 1421-ben került sor. Erzsébet 1432-ben szülte meg első gyermekét, Annát, akit három évvel később György, 1437-ben Erzsébet, majd 1440-ben László követett.

Zsigmond számára minden bizonnyal imponáló volt, hogy a herceg az osztrák területeken addigra megvalósított gazdasági reformjainak köszönhetően jó anyagi háttérrel rendelkezett. Albert Erzsébet keze mellé megkapta a huszita háborúk miatt óriási felelősséggel járó morva őrgrófi címet is. A herceg a budai udvarban nem

vált népszerűvé, mivel apósával ellentétben jóval tartózkodóbban viselkedett a magyar főurakkal, és magyarul sem tanult meg. Zsigmondnak utolsó napjaiban erőteljesen fel kellett lépnie Albert trónöröklése érdekében, ugyanis Borbála királyné inkább a lengyel Ulászlót szerezte volna a Magyar Királyság élén látni, s elképzelése Gutí Ország Mihály főkincstartó támogatásával is találkozott. Ezért Zsigmond halála előtt négy nappal, 1437. december 5-én elfogatta hitvesét, a rebellis főurat pedig komoly birtokadománnyal állította a maga, pontosabban Albert oldalára. Az apósa halála után hamarosan, 1438. január 1-jén megkoronázott

Albert a hatalomátvétel érdekében egyrészt kibékült anyósával, Cillei Borbálával, másrészt elfogadta a főurak

Főkincstartó (*summus thesaurarius*) A tárnokmester gazdasági és pénzügyi feladatait a 14. század második felében vette át, felügyelte a királyi kincstárt és a városok adójának a beszedését, ellenőrizte a kamaraispánok elszámolásait.

a királyi jövedelmek felhasználásának általuk történő ellenőrzését, és az uralkodó kinevezési jogkörének korlátozását. Sőt, az ország régi törvényeinek és szokásainak visszaállításával s az „újonnan” bevezetett „káros döntések” eltörlésével Albert gyakorlatilag megtagadta a nagy előd reformjait. Az általa megbízhatónak vélt főúri családokra támaszkodva átszervezte a kormányzatot, de a régi bárói familiákat sem szorította háttérbe.

Tovább nehezítette Albert helyzetét, hogy a cseh rendek többsége még 1437. december 27-én megválasztotta uralkodójukká, ezért nem tudott állandóan Magyarországon tartózkodni, jóllehet a magyaroknak ez kifejezett kérése volt. A távolság miatt azonban érezhetően lelassult az ország kormányzása. A döntéseket a királyi tanács hozta, de Erzsébet királyné is szerephez jutott. Az uralkodó Zsigmondnál bőkezűben osztogatott birtokadományokat, például Hédervári Lőrinc nádor Ozorai Pipo birtokait kapta meg.

Időközben – Galambóc egy évtizeddel korábbi elfoglalása után – megelégnült a török csapatok mozgása a déli határvidéken, 1438-ban pedig újabb támadást indítottak a Magyar Királyság ellen. II. Murád egy Havasalföld ellen tervezett hadjárat hírével bizonytalanságban tartotta Losonci Dezső erdélyi vajda seregeit, majd a havasalföldiekből álló csapatokkal kiegészülve augusztus 5-én mégis az erdélyi határ felé indultak. Terveiket segítette, hogy Albert egyszerre harcolt a huszitákkal és a lengyelekkel, ugyanis a cseh rendek egy része szívesen látta volna Kázmér lengyel herceget az ország élén. A zsákmányoló csapatok egészen az ország rész belsejéig nyomultak előre. Egyes feltevések szerint több tízezer embert hurcolhattak el – köztük volt Magyarországi György barát, aki húsz

évig tartó fogságában írta fontos ismereteket közlő munkáját: *Értekezés a törökök szokásairól, viszonyairól és gonoszságáról.*

ALBERT
KIRÁLY
PECSETJE
(1439)

BELSŐ ELÉGEDETLENSÉG

A király 1439 áprilisában tért vissza a forrongó Magyarországra, mivel a közhangulat az 1438-as sokkoló erdélyi török betörés sikerességét Albert távollétének tulajdonította.

Egy másik esemény régóta lappangó feszültségeket hozott a felszínre. Budán a magyarok fellázadtak a német

„Továbbá, hogy országunkban idegen és külső embereknek bármily nemzetségek és nyelvűek legyenek is, nem fogunk tisztségeket adni.

1. § És várakat erősségeket, határokat, birtokokat, hivatalokat, nagyobb egyházi javadalmakat, báróságokat, ispánságokat és akármilyen egyházi vagy világi méltóságokat sem fogunk, akár ideiglenesen, akár állandóan, külföldieknek vagy idegeneknek adományozni, hanem csakis magyar embereknek.

2. § És hogy a főpapok meg bárók ne tartsanak maguknak külföldi vagy idegen embereket.”

Albert király 1439-es dekrétuma (részlet)

patrícusok ellen, mert nagyobb beleszólást szerettek volna elérni a város ügyeibe. A németek a Nagyszombatból Budára költöző Farkas Lászlót választották bírónak, remélve, hogy személyével sikerül lecsillapítani az elégedetlenségeket. Ő azonban brutálisan leszámolt a magyarok vezérével, János ötvössel. A merénylet következtében óriási felháborodás tört ki, és elkezdtek kirabolni a német polgárok házait, üzleteit. A megoldáshoz vezető egyezségben rögzítették, hogy a tanács tagjainak felét a magyarok alkossák, illetve a bírói tisztséget évenként váltakozva töltötte be magyar és német személy.

A népmozgalom az 1439. május 29-én összehívott budai országgyűlésen is éreztette hatását: a köznemesek ki kívánták szorítani a hatalomból az idegeneket. A gyűlés a rendi erők áttörését hozta: a királyi tanács helyett ettől fogva

a kormány feletti ellenőrzést a rendek gyakorolták.

Megtiltották a külföldiek tisztségekhez való jutását, illetve megakadályozták az egyházi javadalmak megadóztatását. Leszögezték, hogy az országhatárok védelme az uralkodó kötelessége. A király szabadon választhatta meg tanácsadóit, viszont a nádori méltóságot csak a rendek hozzájárulásával tölthette be.

Az országgyűlésen Erzsébet elérte, hogy társuralkodóként nevezzék meg, és Albert halála esetén örököse lehessen. Befolyását nem sokkal később komoly jövedelmeket biztosító birtoktestek – például Óbuda, Solymár, Trencsén megyei várak, Diósgyőr – megszerzésével tovább erősítette.

TÁRSADALOM / POLITIKA

A RENDEK
MEGERŐSÖDÉSE

A rendiség a kormányzatnak az a formája, amikor az uralkodó mellett a rendek is részt vesznek a törvényhozásban és az igazgatásban.

A középkori rendek azonos jogállású személyeket foglaltak magukban. A rendi szervezkedés Magyarországon korán megindult és már a 13. század elején kiváltságokat biztosított magának a királyi hatalommal szemben: az 1222-ben kiadott Aranybulla a köznemesség jogait rögzítette. A rendi ideológia a krónikások által megalkotott történet szemléletben is tükröződik: Anonymus és az V. István-kori geszta egyaránt szerződésen alapuló szövetségnek ábrázolja az ősmagyar törzsi szervezetet. Politikai befolyása kezdetben a klérusnak és a nemességnek volt, hozzájuk csatlakozott később a „harmadik” rend, a szabad királyi városok. Követeiket többször meghívták az országgyűlésre, ugyanakkor gyér számuk és szegénységük miatt az uralkodó nem tudta őket ellensúlyként használni a nemességgel szemben.

A magyar rendiség a 15. században élte virágkorát, a belpolitikai bizonytalanság főként a köznemesség érdekvédelmére segítette. Jóllehet a nemesség jogilag egy és oszthatatlan volt, a század folyamán a bárókból álló réteg fokozatosan elkülönült a köznemességtől.

A városok polgársága mindig is törekedett a különállásra, ebbéli igényüket az uralkodók változó mértékben támogatták. A jogi kiváltságok közül a bíró és a tanácsként szolgáló esküdtek megválasztása volt a legfontosabb, amihez még egyéb gazdasági privilégiumok is járultak. A szabad királyi városok közjogi elismerését igazolja, hogy a 15. századtól követeket küldhettek a rendi gyűlésbe, ugyanakkor számottevő szavazati joguk a klérussal, a bárókkal és a nemességgel szemben nem volt, illetve ők maguk sem kívántak aktívan részt venni az országos politikában. Éppen ezért rendiségük megkérdőjelezhető.

„A király halála után Erzsébet a főpapok és főnemesek nagy sokaságával Székesfehérvárra vitte a testet, és a legméltóbb végtisztességgel illette. Látszott ott, hogy három nemzet ugyanazon bánattal, zokogással siratja királyát; itt a noricusok [osztrákok], ott a csehek és a magyarok emlegették áradó könnyek között a legjobb uralkodó érdemeit. A temetés

ÚJABB TÖRÖK
ELŐNYOMULÁS

Eközben II. Murád Szendrő (ma: Smederevo) várát, Szerbia 1428–1430 között épített fővárosát vette célba. A szerb despota, Brankovics György személyesen kért segítséget, mire Albert össze is hívta a katonáit, azonban a mozgósítás nagyon lassan haladt. 1439 július végén Szegednél szálltak táborba. Albert komolyan vette a támadást, ugyanakkor az előző évi török betörés óvatosságra intette, ezért nem keltek át a Tiszán, hanem a jobb parton, Titelre vonulva másfél hónapig táboroztak. Az elhúzódozó ostrom felőrölte a várvédők erejét, akik három hónap után, augusztus 18-án végül megadták magukat.

Az 1439. szeptember 17-én a Titel melletti Tüdörévnél kiállított oklevél alapján azonban elmondható, hogy a királyi pár világosan látta az Oszmán Birodalom közelségében rejlő veszélyeket. A király ígéretet tett, hogy a következő nyáron a lehető legnagyobb, főként zsoldosokból álló sereggel fog a törökök ellen vonulni. A torzítás finanszírozására országos hadiadót terveztek kivetni. Az uralkodó számított továbbá a IV. Jenő pápa által összehívott keresztes sereg segítségére is.

A nagyszabású tervek megvalósítására azonban már nem kerülhetett sor, mert a király 1439. október 27-én – még a táborban kitört vérhasjárvány következtében – meghalt. Mivel felesége állapotos volt,

**Albert a végrendeletében
születendő (fiú)gyermekére mellé
gyámokat nevezett meg:**

Erzsébetet és a Habsburg-ház legidősebb fejedelmét, valamint egy kilenctagú kormányzótanácsot jelölt ki. Ennek három-három tagját Magyarország és Csehország, plusz egyet Prága, kettőt pedig Ausztria delegálta volna, ezzel az uralkodó egyfajta országok közötti (feletti) együttműködés alapját szeretne lerakni. Az elgondolás korszerű volt ugyan, de Albert uralma rövidnek bizonyult ahhoz, hogy országai a közös utat válásszák.

páratlan pompával ment végbe, a testet a magyar főnemesek szokás szerint a királyok síremlékei között helyezték el. [...] Mindenki úgy vélekedett, hogy a római császárság Magyar- és Csehországgal együtt szerencsésebb lett volna, ha tovább kormányozhatja.

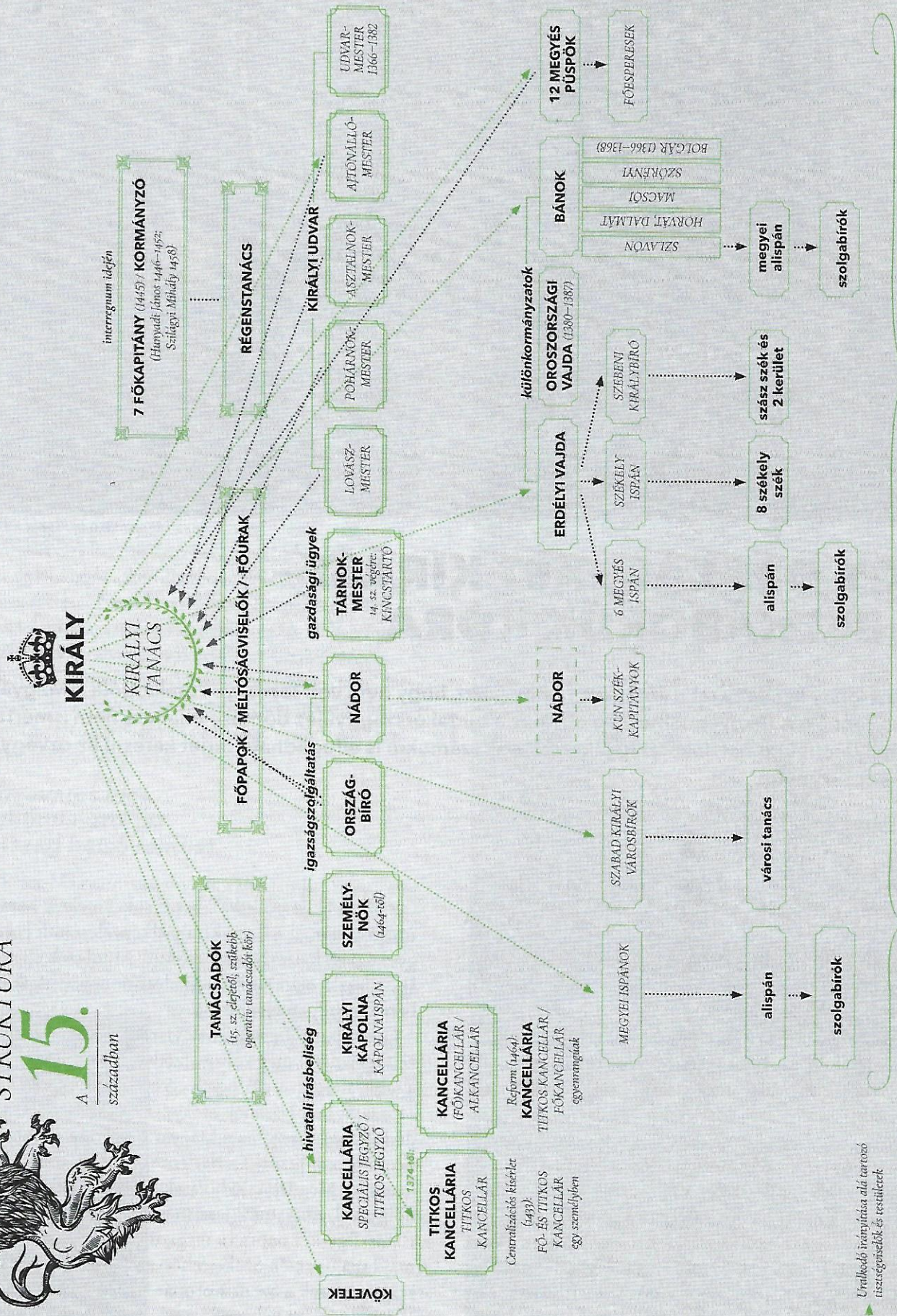
Antonio Bonfini: *A magyar történelem tizedei* (1492)

KORMÁNYZATI STRUKTÚRA

15.
A században

DÖNTÉS

a király közvetve kormányoz

a király közvetlenül kormányoz

Uralkodó irányítása alá tartozó tisztviselők és testületek
Mátyás király tanácsába meghívott szereplők

VÉGREHAJTÁS

KÖZPONTI SZERVEK

HELYI IGAZGATÁS

ULÁSZLÓ ÉS ALBERT KIRÁLY KÉPE
A THURÓCZY-KRÓNIKÁBÓL

EGY ORSZÁG, KÉT KIRÁLY - A BELHÁBORÚK KORA

Albert király halála azzal a következménnyel járt, hogy nem volt törvényes uralkodója a Magyar Királyságnak. A magyar nemesség ugyanis a budai országgyűlés döntése ellenére nem ismerte el a (király)nő(i) uralmat, inkább igyekeztek egy számukra is elfogadható férjet keresni az özvegy Erzsébet számára.

A LENGYEL KIRÁLY BEHÍVÁSA ÉS A POLGÁRHÁBORÚ

Jelöltekben nem volt hiány. Brankovics György szerb uralkodó Lázár nevű fiát szeretne volna összeházasítani a királynéval, aki azonban elutasította, hogy egy ortodox hitűvel lépjen frigyre. Január elején a Budán gyülekező országnagyok ezek után meghívták a magyar trónra a 16 éves lengyel királyt, III. Ulászlót. Személye alkalmasnak tűnt a fenyegető oszmán veszély elhárítására, ráadásul a lengyel–magyar perszónáluniónak I. Lajos kori hagyományai voltak. Apja, a litván Jagelló 1386-os első, Anjou Hedviggel, Nagy Lajos leányával kötött házassága révén egyesítette a lengyel és a litván trónt, az így létrejött ország a régió egyik legtekintélyesebb állama lett. A Magyar Királyság megszerzése a Jagelló-ház további erősödéséhez vezetett, bár kétségtelenül vol-

tak olyan helyi politikai csoportok, amelyek nem nézték jó szemmel a fiatal király elképzeléseit, félve a lengyel ügyek háttérbe szorításától. Mindezek ellenére III. Ulászló március 8-án kiadott ünnepélyes oklevélben elfogadta a meghívást.

Luxemburgi Erzsébetnek viszont teljesen más elképzelései voltak: meg volt győződve arról, hogy fiút hord a szíve alatt, ezért Albert végrendeletének megfelelően – és saját befolyásának erősítése érdekében – születendő fiát szeretne volna a Magyar Királyság élén látni. Semmit sem bízott a véletlenre, ezért merész tervet eszelt ki. Még Ulászló hivatalos felkérése előtt udvarhölgyével, Kottanner Jánosnéval ellopatta a Szent Koronát. Egy-két napra rá megszületett a várva várt fiú, majd május 15-én Székesfehérvárott Szécsi Dénes esztergomi érsek a Szent Koronát a 12 hetes csecsemő V. László fejére helyezte – így a ceremónia megfelelt a korszakban elvárt mindhárom kritériumnak. A királyné annak tudatában döntött a koronázás mellett, hogy

a főurak jelentős része jelezte: nem fogadják el egy csecsemő királyságát,

mert az oszmánok elleni harchoz egy felnőtt irányításra van szükség. A rendek által behívott Ulászló május 21-én tehát úgy vonult be Budára, hogy a Magyar Királyságnak már volt egy törvényes uralkodója. Ekkor a lengyel király magyarországi hívei váratlan lépésre szánták el magukat: június 29-én érvénytelenítették V. László koronázását, majd a Szent Korona jogait átruházták egy Szent István király fehérvári ereklyetartóján lévő diadémra. Hivatkozási alapként azt hangsúlyozták, hogy a Szent Korona az ország rendjeitől kapja erejét, tehát attól ők meg is foszthatják. Ahogy 1440. július 17-én kiadott oklevelükben meg is fogalmazták: „a királyok koronázása mindenkor az országlakosok akaratától függ, a korona hatékonysága és ereje pedig az ő hozzájárulásaikban rejlik.” Az alkalmi koronát ugyancsak Szécsi Dénes, szintén a székesfehérvári bazilikában helyezte (I.) Ulászló fejére.

A polgárháború elkerülhetetlen volt. Ulászló támogatottsága szélesebb bázison nyugodott, mellette állt a főurak jelentős része és a köznemesség. A Habsburg sarj és Erzsébet a királyi városokra, Cillei Ulrik grófra és Brankovics György szerb despotára számíhattak, illetve bízhattak III. Frigyes német-római császárral is, akinek megnyeréséért Erzsébet saját birtokai mellett a Szent Koronát is elzálogította 1440-ben.

A zűrzavaros idők megbomlasztották az ország belső rendjét.

Északkelet-Magyarországon a huszita Jan Jiskra építette ki szinte különkormányzatként működő hegemoniáját, s uralmát kiterjesztette Szepes és Sáros megyékre, a felső-magyarországi királynéi birtokokra. A küzdelem egyik meghatározó ütközetére már 1441 januárjában sor

került, amikor Bátaszéknél Ulászló serege győzelmet aratott az V. Lászlóhoz húzó Garai László és Kórógyi János vezette délvidéki bárók felett. A győztes hadvezérek között találjuk Hunyadi Jánost, aki ezzel a tettével hívta fel magára Ulászló király figyelmét.

SZÉCSI DÉNES
ESZTERGOMI
ÉRSEK SÍRKÖVE
(AZ ESZTERGOMI
BAZILIKA
KRIPTÁJÁBAN)

POLITIKA / ÉLETMÓD

A SZENT KORONA ELRABLÁSA

A soproni származású Wolfram Ilona, Luxemburgi Erzsébet királyné udvarhölgye 1432-ben ment hozzá Kottanner Jánoshoz, a bécsi Szent István-székesegyház kamarásához, házasságukból több gyermek is született. Nevéhez fűződik az első női emlékirat, ebben az 1439–1440-es évek rendkívül izgalmas eseményeit örökölte meg. Minden bizonnyal egy gyakorlott íródeák vetette papírra a beszámolót, amelynek jelentőségét az adja, hogy szerzője az események egy részének főszereplőjeként az átélte élmények hatása alatt, eleven stílusban mesélt el országos fontosságú dolgokat.

A történesek középpontjában a Szent Korona elrablása áll, amire 1440. február 20–21-én került sor. Az írás pótolhatatlan ismereteket közöl a csecsemő V. László koronázásával, az udvari cselszövesekkel, a királynéi udvar mindennapi életével kapcsolatban. V. Lászlónak tett szolgálataiért 1452-ben megkapta Kisfalud birtokát, az adományt Mátyás király később megerősítette.

„Imádságom végeztével felálltam, hogy a bolthajtásos helyiségbe menjek, s lássam, mit művelnek: ő [ti. a segítője, nevét Ilona nem jegyezte le] azonban már szembejött velem azzal, hogy sikerült, az ajtó lakatjai azonban olyan erősek voltak, hogy nem lehetett őket lereszelní, a tokot ki kellett égetni, ettől erős szag keletkezett, úgyhogy aggódtam, nem kérdezősködik-e majd valaki a szag miatt, de Isten öröködti felettünk. Mikor aztán a szent korona egészen szabaddá vált, mindenütt megint betettük az ajtókat, és más lakatokat vertünk rájuk azok helyett, amelyeket levertünk, újra rányomtuk nagyságos úrnóm pecsétjét, a külső ajtót megint bezártuk, visszatettük a lepecsételt kendőcskét úgy, ahogy megtaláltuk, és ahogy a várnagy odatette, én meg a reszelőket beledobtam az árnyékszékekbe, amely az asszonyházban volt, ott majd megtalálják a reszelőket, ha bizonyíték végett feltörik.”

Kottanner Jánosné emlékiratai (részlet, 1450 k.)

TÁRSADALOM / POLITIKA / HADVISELÉS

HUNYADI JÁNOS, AZ APRÓDBÓL LETT KIVÁLÓ HADVEZÉR

Hunyadi János származása, sőt még a születése is bizonytalan, ez utóbbi 1395 és 1407 közé tehető. Apja Sorba (Serbe) fia, Vajk volt, aki Havasalföldről költözött Erdélybe, anyja pedig Morzsinai Erzsébet. A román történészek a család havasalföldi román bojár családból való származása mellett foglalnak állást.

Mások szerint családja kun eredetű, mivel a román nemesség akkoriban döntően a még megmaradt kun, besenyő, úz és tatár elemek közül került ki, továbbá a Vajk név nem román hangzású. Napjainkban is él az az elmélet, mely szerint Hunyadi Jánosnak Zsigmond magyar király volt az apja, és Morzsinai Erzsébetet csak a látszat kedvéért házastották össze Vajkkal, „kárpótlásul” pedig a Hunyadi-birtokkal jutalmazta az uralkodó. Hunyadi János gyors karrierjét ezzel a vérségi kötelékkel próbálják megmagyarázni. Mindezek azonban jórészt feltételezéseken alapulnak.

Ami tény: Hunyadi János pályafutását apródként kezdte, majd Ozorai Pipo, illetve Lazarevics szerb despota szolgálatában állt, mellettük megismerte az oszmánok harcmódját. 1430 körül feleségül vette horogszegi Szilágyi Erzsébetet. Házasságukból két fiú, László (1431) és Mátyás (1443) született. Egy rövidebb, Újlaki László macsói bannál töltött kitérő után, 1430-ban Zsigmond közvetlen kíséretébe került, és elkísérte urát Itáliába.

1431 októberétől 1433 őszéig Milánóban, Filippo Maria Visconti milánói herceg udvarában tartózkodott, ahol megismerte az egyik legfejlettebb korabeli zsoldos – a *condottieri* – haderőt. 1433-tól Zsigmond udvari lovagjává emelkedett, és követte a császárt 1434-ben Bázélbe, majd Csehországba. A huszita háborúkban egy újabb harcmódot sajátított el, ezeknek köszönhetően a modern hadtörténetírás „katonai innovátor”-ként tartja számon. Zsigmond császár uralkodásának utolsó éveiben a királyi tanácsban is helyet kapott. 1439-ben a Szörényi bánság élére került.

Udvari lovag (*aule regie miles*) A királyi (királynői) udvartartás legelőkelőbb tagjainak megnevezése, ők alkották az uralkodó állandó fegyveres kíséretét, de különböző ügyekben – például diplomáciai küldetés – is eljárak.

ERŐSÖDŐ OSMÁN FENYEGETÉS

Az ország megosztottságával párhuzamosan az Oszmán Birodalom egyre fenyegetőbbben lépett fel a Magyar Királyság ellen. Szendrő 1439-es elfoglalása után, 1440-ben II. Murád Nándorfehérvárt vette ostrom alá, de a Tallóci fivérek vezette magyar és szerb védők sikeresen ellenálltak, noha a polgárháborús viszonyok miatt egyéb segítségre nem számíhattak.

A támadás szinte utolsó figyelmeztetés volt az ország számára: haladéktalanul fel kellett lépni az oszmán veszély ellen. Ulászló király a bátaszéki csata két győztesét – Hunyadi Jánost és Újlaki Miklóst – 1441-ben együttesen nevezte ki erdélyi vajdának, temesi főispánnak és nándorfehérvári főkapitánynak, a tisztségek pedig lehetővé tették a védelem megszervezését.

Hunyadi szívügyének tekintette a törökök elleni harcot, és inkább a támadó hadjáratokban látta a hatékonyságot, a pénzügyi hátteret pedig a kezelésében tartott királyi javakból és adókból biztosította.

Hunyadi János kétségtől vezéralakká vált, 1441–1442-ben több jelentős győzelmet aratott. 1441-ben megívta első nagyobb csatáját a török ellen, mikor szerb földön szállt szembe Iszhák szendrői bég seregével. 1442-ben Mezid bég 16 000 emberrel betört Erdélybe, öt nappal később azonban az időközben megérkező Hunyadi a Vaskapunál legyőzte az oszmánokat. A szultán sem maradt tétlen, még ebben az évben újabb hatalmas sereget

A SZERBIAI SZENDRŐ VÁRA
(FOTO: FARKAS GEZA)

Bég (törökül: bey, 'úr') Eredetileg a török népek nemzetségsőit és törzsi fejedelmét megillető elnevezés, amely az oszmán-török központi hatalom kialakulása után a pasák fiainak, majd az Oszmán Birodalom kisebb közigazgatási körzeteinek, a szandzsákoknak az élén álló polgári és katonai tisztviselőknek a címévé vált.

Beglerbég (bégek bége vagy bejlerbej, azaz: 'urak ura') A török közigazgatás legnagyobb területi egységét jelentő vilájet élén álló kormányzó. Tisztségével együtt járt a pasai rang. Hatásköre a kormányzat minden ágára kiterjedt, a közigazgatáson, igazságszolgáltatáson kívül a katonai, sőt a diplomáciai ügyekkel és a vallás dolgaival egyaránt foglalkoztak. Munkájukat tanácsadó testület (diván) segítette.

indított Erdély ellen, Hunyadi azonban ellentámadással reagált, a Jalomica folyónál legyőzte Schábeddin ruméliai beglerbég anatóliai katonákkal és janicsárokkal megerősített hadseregét – 9 ezer török halt meg és 5 ezer került fogságba. Hunyadi János győzelmei visszaadták a magyarok önbizalmát és megingatták a törökök legyőzhetetlenségének mítoszát.

Hunyadi szinte egész Európa figyelmét felhívta magára. Az általános lelkesedés hatására IV. Jenő pápa keresztes hadjáratot hirdetett, és Guliano Cesarinit küldte legátusként Magyarországra. Az 1443–1444-es úgynevezett hosszú hadjárat célja Konstantinápoly felszabadítása volt.

A katonai akciót Hunyadi alaposan megszervezte: Ulászló 20 ezer, míg Hunyadi 12 ezer fős katonaságot állított ki. Ez utóbbi harcértéke kétségtől jobb volt, mivel a hadvezér a törökökkel már többször harcoló katonákat állította csatasorba. Számíthattak még a cseh mesterek által épített, ágyúkkal és szakállas puskákkal felszerelt szekerekre is.

Hunyadi részéről tudatos lépés volt az őszi–téli hadmozdulat, mivel az oszmánok Kászim napján (október 26-án) minden évben feloszlatták csapataikat és jóval kisebb haderők állomásoztak a várakban. A szeptember elején induló sereg a Szófiától keletre található Zlatica-

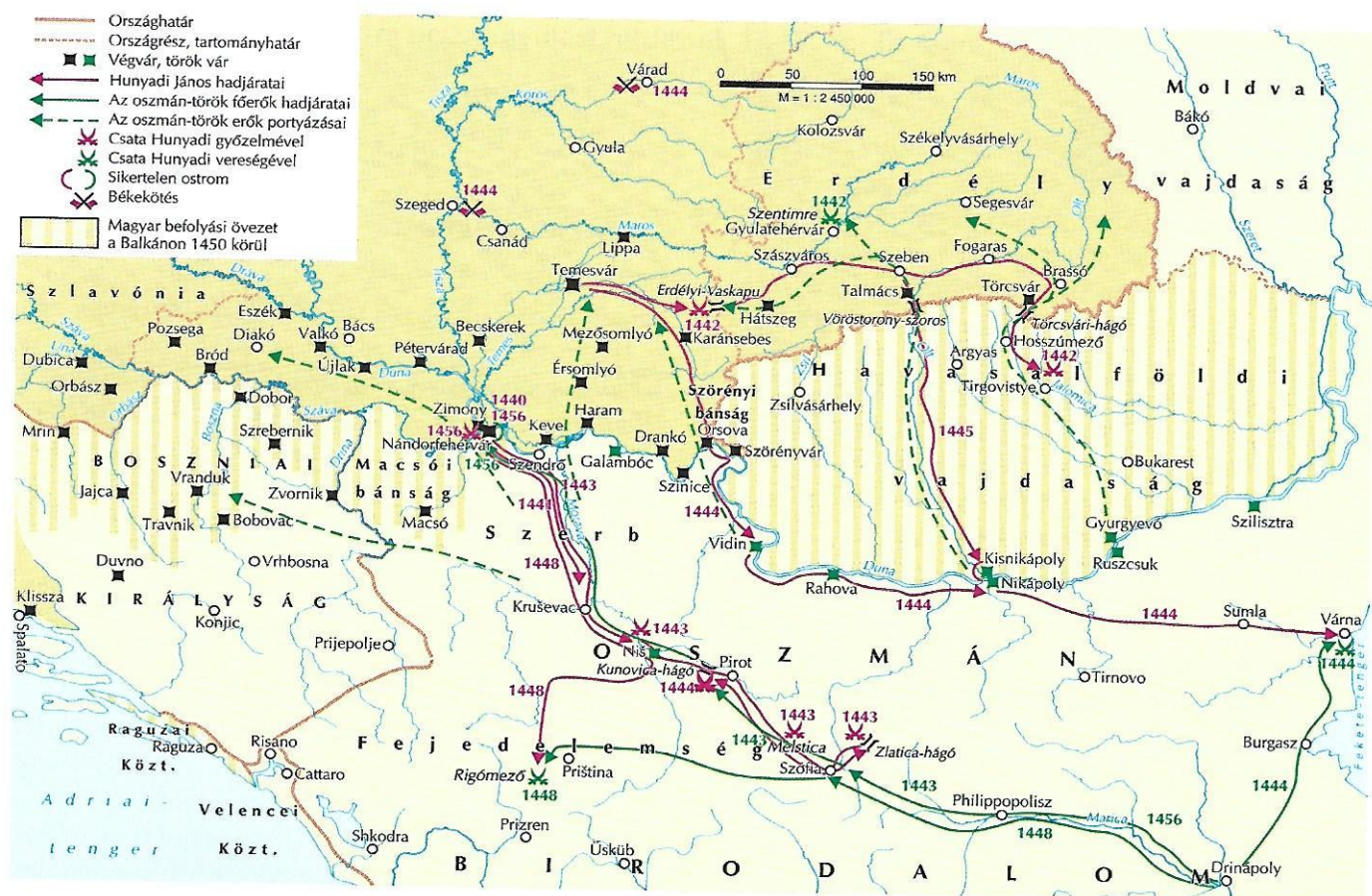
szorosig jutott, de az utat a törökök fatörzsekkel, sziklákkal zárták el, sőt a folyók gátjait is átvágták – ezt az akadályt 1443 decemberében a magyarok nem tudták

áttörni. További súlyos problémát jelentett az élelmezés biztosítása, illetve a lópestis. A hadjárat ugyanakkor pszichológiai szempontból áttörést jelentett, mivel sikerült behatolni az Oszmán Birodalom belsejébe. A törökök azonban ezután jóval körültekintőbben jártak el, és sokkal nagyobb energiákat mozgósítottak haderejük növelésére.

Hunyadi végeredményben győztesnek mondható hadjárata felélesztette a keresztes eszmét,

HUNYADI JÁNOS A VÁRNAI CSATÁBAN
(METSZET, WEBER HENRIK NYOMÁN
MARASTONI JÓZSEF, 1863)

HUNYADI JÁNOS TÖRÖKELLENES KÜZDELMEI

indított Erdély ellen, Hunyadi azonban ellentámadással reagált, a Jalomica folyónál legyőzte Sehábédin ruméliai beglerbég anatóliai katonákkal és janicsárokkal megerősített hadseregét – 9 ezer török halt meg és 5 ezer került fogságba. Hunyadi János győzelmei visszaadták a magyarok önbizalmát és megingatták a törökök legyőzhetetlenségének mítoszát.

Hunyadi szinte egész Európa figyelmét felhívta magára. Az általános lelkesedés hatására IV. Jenő pápa keresztes hadjáratot hirdetett, és Guliano Cesarinit küldte legátusként Magyarországra. Az 1443–1444-es úgynevezett hosszú hadjárat célja Konstantinápoly felszabadítása volt.

A katonai akciót Hunyadi alaposan megszervezte: Ulászló 20 ezer, míg Hunyadi 12 ezer fős katonaságot állított ki. Ez utóbbi harcértéke kétségtől jobb volt, mivel a hadvezér a törökökkel már többször harcoló katonákat állította csatasorba. Számíthattak még a cseh mesterek által épített, ágyúkkal és szakállas puskákkal felszerelt szekerekre is.

Hunyadi részéről tudatos lépés volt az őszi–téli hadmozdulat, mivel az oszmánok Kászim napján (október 26-án) minden évben feloszlatták csapataikat és jóval kisebb haderők állomásoztak a várakban. A szeptember elején induló sereg a Szófiától keletre található Zlaticá-

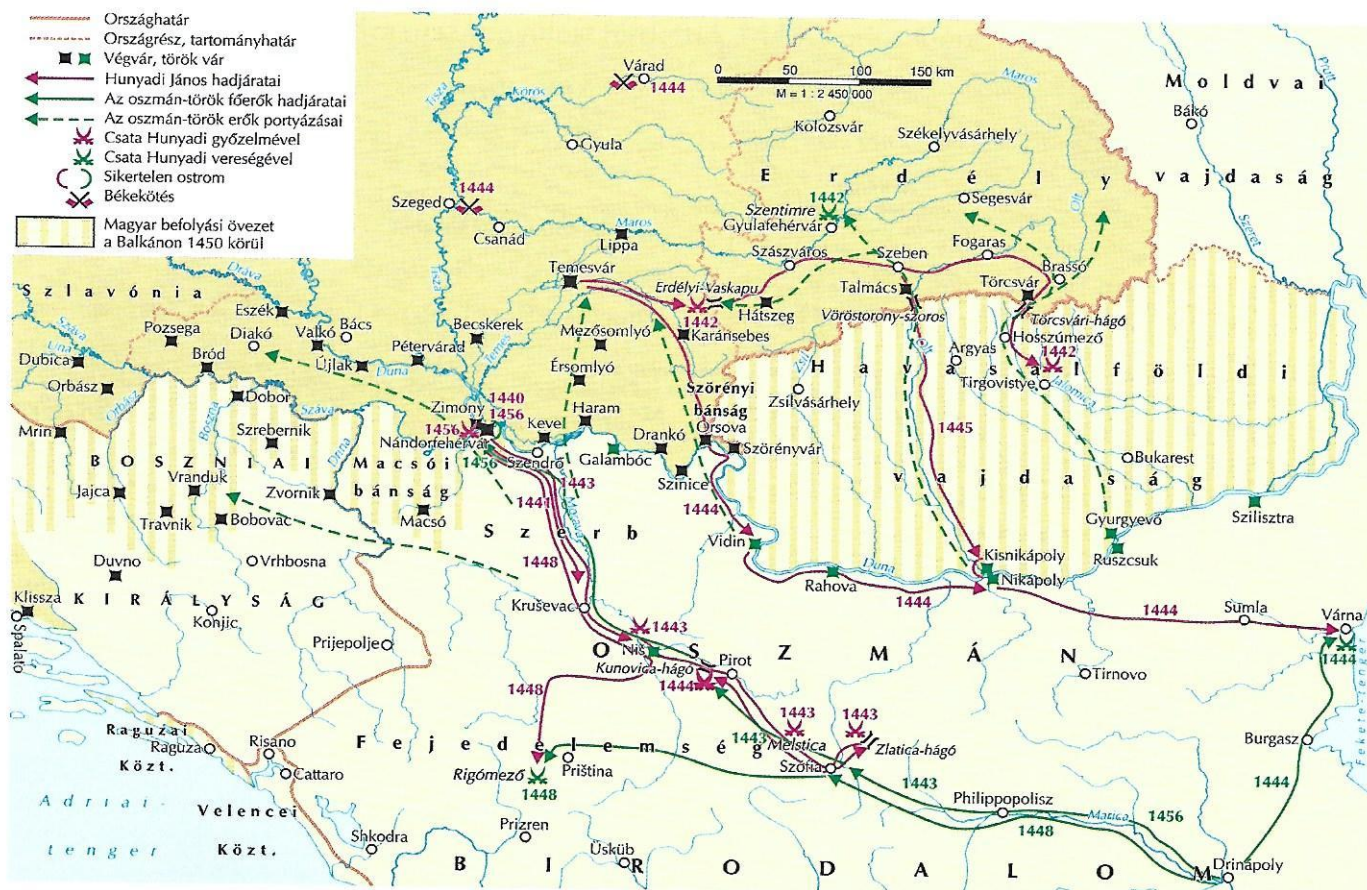
szorosig jutott, de az utat a törökök fatörzsekkel, sziklával zárták el, sőt a folyók gátjait is átvágták – ezt az akadályt 1443 decemberében a magyarok nem tudták

áttörni. További súlyos problémát jelentett az élelmezés biztosítása, illetve a löpестis. A hadjárat ugyanakkor pszichológiai szempontból áttörést jelentett, mivel sikerült behatolni az Oszmán Birodalom belsejébe. A törökök azonban ezután jóval körültekintőbben jártak el, és sokkal nagyobb energiákat mozgósítottak haderejük növelésére.

Hunyadi végeredményben győztesnek mondható hadjárata felélesztette a keresztes eszmét,

HUNYADI JÁNOS A VÁRNAI CSATÁBAN
(WEISZET, WEBER HENRIK NYOMÁN
MARASTON JÓZSEF 1863)

HUNYADI JÁNOS TÖRÖKELLENES KÜZDELMEI

BRANKOVICS
GYÖRGY SZERB
DESPOTA PECSETJE

a Szentszék komoly anyagi erőforrásokat mozgósított, és Velence újfent ígéretet tett, hogy flottáját a Dardanellákhoz küldi. II. Murád is érezte a fenyegetést, ezért a támadásnak egy békeajánlattal próbálta elejét venni, amelyben Szerbia kiürítésén túl 100 000 aranyat ígért. A közvetítést Brankovics György vállalta magára, aki „sikerdíjként” Hunyadi számára felajánlotta magyarországi birtokait, cserébe a törököktől visszacapott szerb területekért. Az ország kimerültségét látva az óvatos Ulászló hajlott volna a megegyezésre, de ezt a nagy nemzetközi nyomás miatt igyekeztek titokban tartani. Végül az uralkodó és Hunyadi Szegeden Cesarini bíboros jóváhagyásával nyilvános esküt tettek, hogy az oszmánokkal kötendő békeszerződés eleve érvénytelen lesz, így pár nappal később, 1444. augusztus 15-én Váradon már lelkiismeret-furdalás nélkül „állapodhattak meg” a török követséggel.

Nem sokkal ezután Hunyadi János elfoglalhatta új birtokait, majd megindult a keresztések támadása az Oszmán Birodalom ellen. A szultán azonban – kihasználva a tárgyalásokkal nyert időt – Európába hívta az anatóliai csapatait, az európaiak 20 gályája pedig nem volt képes ellenőrizni a szorosok teljes területét. A kereszties haderő 20 ezer főt tehetett ki, ennek egyötödét a havasalföldiek alkották. A törökök nagyjából kétszeres túlerőben lehettek, amikor a két sereg november 10-én Várnánál összecsapott,

de nem csak ez döntötte el javukra a csatát.

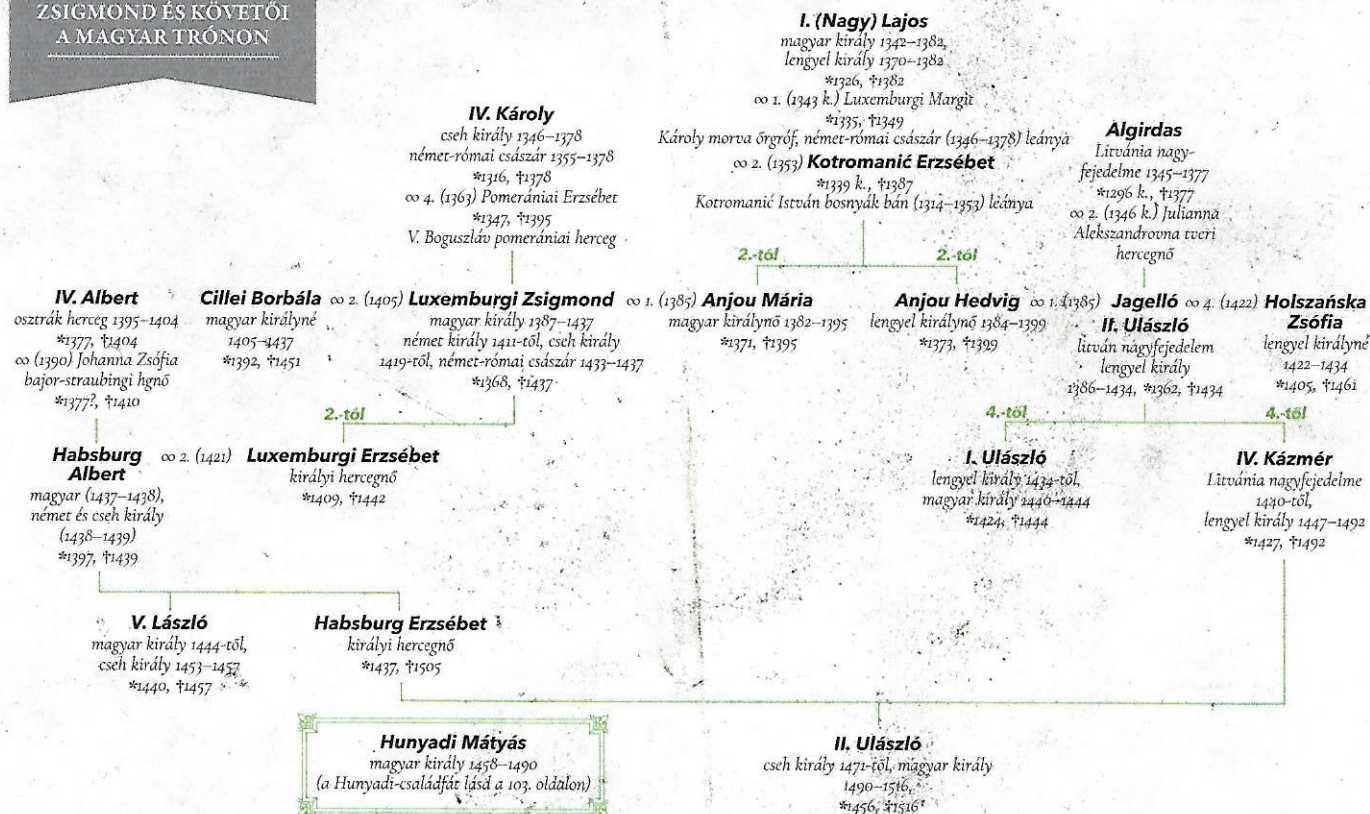
Az oszmánok jóval kedvezőbb stratégiai helyzetet foglaltak el, mivel a magyarok a Várnai-öböl partjára szorultak vissza, ami visszavonulásukat lehetetlenné tette. A magyar támadás kezdetben eredményesnek tűnt, azonban a fiatal és a harcokban tapasztalatlan I. Ulászló 4–500 főt kitevő lovasságával a janicsároknak támadt. Az oszmán elit alakulat katonái „megnyíltak”, majd a páncélos lovagok mögött bezárták a soraikat, így kényszerítve őket a közelharcra.

A lováról lebukó I. Ulászlónak a fejét vették, amivel nagyon hamar demoralizálták a keresztényeket.

Életét vesztette még többek között a kancellári tisztséget betöltő Rozgonyi Simon egri püspök és Cesarini bíboros is. Az Oszmán Birodalom pozícióit tehát nem sikerült megrendíteni.

Guliano Cesarini (1398–1444) bíboros, pápai legátus. A római kisnemesi családból származó klerikus a perugiai egyetemen végezte tanulmányait. Részt vett a konstanzi zsinaton, majd a husziták elleni kereszties hadjárat megszervezésében. Fontos szerepet játszott a görögkeleti egyházzal folytatott tárgyalásokban. 1442-ben IV. Jenő pápa Magyarországra küldte.

ZSIGMOND ÉS KÖVETŐI A MAGYAR TRÓNON

gos felállítására tettek ígéretet, azonban amikor Hunyadi János megpróbálta visszaszorítani a Szerbia megszállására felvonuló oszmánokat, segítséget végül sehonnan sem kapott.

II. Mehmed új célpontja Magyarország lett,

1456 elején pedig az is kiderült, hogy Nándorfehérvárt kívánja ostrom alá venni. Az erősséget nagyjából 6–7 ezer fő védte. Az ország vezetése megtette a szükséges lépéseket: az országgyűlés telkenként egyforintnyi hadiadót szavazott meg, és a nemesség is fegyvert fogott. Eközben Kapisztrán János ferences szerzetes is hozzáfogott a toborzáshoz, ugyanakkor a nagyszámú kereszties utánpótlásának a biztosítása komoly nehézségekbe ütközött. Hunyadi saját költségén 10 ezer fegyveres kiállítására tett ígéretet, míg a többi 20 ezer főre a király nevében vállalt kötelezettséget. Más kérdés, hogy V. László

II. MEHMED (PAOLO VERONESE
FESTMÉNTÉ, 16. SZ. MÁSODIK FELE)

június elején elhagyta az országot – később arra hivatkozott, hogy ő szerette volna vezetni a Pozsonynál összegyűlő, végül a magyar területre sohasem lépő nyugati csapatokat.

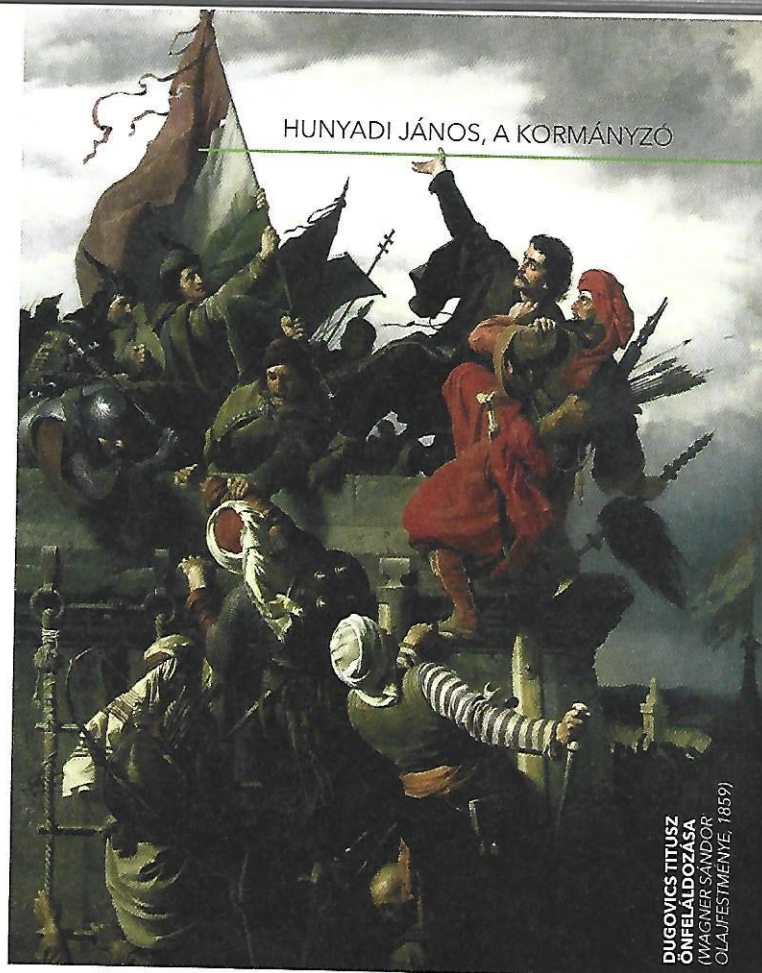
II. Mehmed július 2-án megkezdte a vár ostromát. A király távollétének tudatában és az oszmánok 50–70 ezer fős seregének a fényében az erőviszonyok

kilátástalannak tűntek. A keresztények helyzetét még tovább nehezítette az a mintegy 200 gályából álló török hajóhad, amelyből 100 összeláncolva tartotta blokádot a Duna vizét. Éppen ezért stratégiai és lélektani is sokat jelentett, hogy a szerb sajkásokra támaszkodva Hunyadinak sikerült megbontania ezt a zárat, és Zimonyból katonákat és utánpótlást küldött a nándorfehérvári védőkhöz.

A szultán főként a tüzéségében bízott, az ostrom azonban elhúzódott, mert a belső várat csak igen nehezen lehetett megközelíteni, ezért az oszmánok komoly veszteségeket szenvedtek. Egy névtelen várvédő nem

„[...] figyelmeztetjük szövetségeket király urunk személyében, hogy a hűtlenség bűnének terhe mellett fegyveresen, egyébként a szokásos módon, Kevibe hozzánk hamar jönni akarjatok, és kötelességeitek miatt veszélybe kerüljön.”

Hunyadi János hadba hívó parancsa
az erdélyi szászokhoz, 1456. június 22.

HUNYADI JÁNOS, A KORMÁNYZÓ

DUGOVICS TITUSZ
ÖNFELÁLDOZÁSA
(WAGNER SÁNDOR
OLAJFESTMÉNTÉ, 1859)

feltétlenül egyedi önfeláldozó tettéről a kortárs Antonio Bonfini is beszámolt – a 19. században Dugovics Tituszként elhíresült vitéz (a Dugovics család a nemességét igyekezett e nándorfehérvári hősről visszavezetni egy Mátyás király nevében kreált adománylevéllel) a vár faláról magával rántott egy török katonát a mélybe, hogy az ne tüzhesse ki az ellenség zászlaját.

A falak lerombolása és a sáncok feltöltése láttán Hunyadi azt fordította a maga javára, amihez a legjobban értett: a nehézlövassággal kitörve július 21-én nyílt színi csatát kezdeményezett, és sikerült visszaszorítania a törököket a falakon kívülre. Másnap pedig

Kapisztrán János kereszteseinek köszönhetően Hunyadi nevezetes győzelmet aratott a szultáni sereg felett.

Felmerült ugyan az oszmánok üldözése, de Hunyadi is világosan látta, hogy katonái kimerültek, ráadásul az oszmánok sem fejezve vonultak vissza. A magyar táborban kitörő pestisjárvány augusztus 11-én pedig az egyik legnagyobb magyar hadvezér halálát okozta.

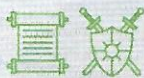
„Emlékeznek egy zászlóval odalopakodó törökre, aki gyorsan küszött fölfelé, a legmagasabb toronyra, hogy királyának jelvényét annak a csúcsára kitűzze, és ezzel bátorságot öntsön a többiekbe [...]. Nyomban utánaered egy magyar, és mielőtt amaz a nemzeti zászlót ledobná, a torony tetején verekedni kezdenek. És mert a magyar másképp nem tudja megakadályozni, megragadja a törököt, és a legmagasabb csúcsról azzal együtt a mélybe veti magát.”

Bonfini: A magyar történelem tízei (1492)

látozásokat vezettek be. Nem adományozhatott harminkét jobbágyteleknél nagyobb birtokot, az országlakosok – tehát az országgyűlés – beleegyezése nélkül nem gyakorolhatott kegyelmet, illetve a nagyobb egyházi javadalom (püspökség vagy apátság) adományozásához a főpapokból és a bárókból álló tanács beleegyezése volt szüksége. Sőt a királyi jövedelmek felhasználása ugyancsak az országos tanács döntési körébe tartozott. A királyi bíróságokat egyfajta rendi bírói tanács váltotta fel, melynek a kormányzó vezetése alatt a nádor, az országbíró, két-két főpap és világi báró mellett hat köznemes lett tagja. A belső béke megteremtése és az anarchia felszámolása érdekében a főpapok és a főurak ígéretet tettek a törvénytelenül elfoglalt birtokok, várak és egyházi intézmények visszaadására.

POLITIKA / HADVISELÉS

AZ EGYSÉG KERÉKKÖTŐI

A kormányzó és a rendek hatalma azonban nem terjedt ki az egész országra. V. László gyámja, III. Frigyes jelentős területeket hasított ki a Magyar Királyság nyugati részéből. Hunyadi hadjáratot indított ellene, de Bécs környékének feldúlásán kívül nem tudott komoly eredményt elérni, így az 1447. június 1-jén megkötött fegyverszünet következtében Sopron, Kőszeg és Kismarton az osztrákok kezén maradt.

Hunyadinak el kellett fogadnia a Cillei grófok szlavóniai uralmát is. Ulrikot 1436-ban még Zsigmond király emelte a Német-római Birodalom fejedelmei közé, így – elvileg – a Habsburgokkal kerültek egy rangba. Magyarországon több mint húsz várat irányítottak, ráadásul Ulrik önhatalmúlag felvette a szlavóniai bán címet, és a zágrábi egyházmegye élére saját klerikusát helyezte. A meddő harcok után a felek kiegyeztek: Cillei Ulrik alávetette magát a rendi kormányzatnak, cserébe viszont hivatalosan is megkapta a báni tisztséget.

Jiskra, akinek tartománya a bányavárosoktól Kaszáig és Sárospatakig terjedt. V. László egyik leghűségesebb embere kezében tartotta a komoly jövedelmeket biztosító nemesfémbányákat, és zsoldosai békeidőben is állandóan garázdálkodtak. A rendi kormányzat a kompromisszum jegyében meg is tette az egyik főkapitánynak, de ő mégsem adta vissza az elfoglalt várakat. Hunyadi János 1447 és 1452 között négy hadjáratot vezetett ellene, eredménytelenül. A cseh hadvezér az 1452. augusztus 24-én megkötött béke értelmében megtarthatta a kezén lévő birtokokat és jövedelmeket, sőt 10 ezer aranyat kapott a lebontásra ítélt erősségei fejében, 12 ezer aranyat pedig a foglyaiért.

HUNYADI, A HADVEZÉR ÉS DIPLOMATA

A török elleni küzdelmet Hunyadi továbbra is az egyik fő küldetésének tekintette. Számíthatott a Szentszék támogatására, V. Miklós pápa Carvajal bíboros személyében új legátust küldött Magyarországra. Az 1448-as hadjárat célja az volt, hogy egyesítse erőit Kasztrióta György (Szkander bég) albán felkelőivel. Csakhogy a baljós emlékü Rigómezőnél október 17–19. között lezajló csatában vereséget szenvedett II. Murád szultántól, jöllehet a 30–32 ezer főből álló magyar hadsereg Hunyadi János pályafutásának egyik legnagyobb hadereje volt. A szultánt ekkor épp nem kötötte le a keleti hadszíntér, ezért jelentős számú – mintegy ötvenezer fős – hadsereget tudott mozgósítani. A kormányzó mindent megtett a győzelemért, de a fegyelmeczetten küzdő oszmánokat nem tudta szétzilálni. Rigómezővel egyúttal véget ért a támadó hadjáratok kora, egyértelművé vált, hogy

a törökökön nyílt színi csatában nem lehet felülkerekedni.

Az újabb rigómezei vereség felszínre hozta a Hunyadi és Brankovics György közötti lappangó ellentétet. Egyrészt az 1444-es váradi béke hajdani közvetítőjeként a szerb despota nem vett részt az oszmánok elleni hadjáratokban, távolmaradását a magyarok árulásnak fogták fel. Másrészt a szerb területek gyakorlatilag hadszínterré váltak, ezért Brankovics visszakövetelte Hunyaditól a békekötéskor neki átadott magyarországi birtokokat. Hogy követelésének érvényt szerezzen, elfogatta a Szerbián át hazatérő Hunyadit, és szabadon bocsátását komoly feltételekhez kötötte. Egyrészt 10 000 forintnyi váltságdíj mellett vissza kellett (volna) szolgáltatnia egyes magyarországi birtokait. Másik feltétele az volt, hogy Hunyadi fia, László jegyezze el Cillei Ulrik és Brankovics Katalin leányát, Cillei Erzsébetet a despota udvarában, aki a fiút addig kívánta túszként tartani, amíg apja az előbbieket nem teljesíti.

KASZTRIÓTA GYÖRGY
ALIAS SZKANDER BÉG SISAKJA

Szkander bég (1405 k.–1468) Kasztrióta György, egy előkelő albán földbirtokos gyermeke 18 éves kora körül került a szultán udvarába, ahol áttért a muszlim hitre, és ígéretes katonai pályafutás várt rá. 1440 körül az albán arisztokraták hatására szembefordult az oszmánokkal, 1443-ban átvette az uralmat az ősi családi birtok, Kruja felett. Szülőföldjének felszabadítására irányuló terveit azonban a várnai, illetve a rigómezei csata szertefoszlatta. Később sem kapott jelentős segítséget, így miután 1468. január 17-én meghalt, az Oszmán Birodalom egy évtized alatt kiterjesztette fennhatóságát Albániára.

III. FRIGYES (TÖLLRAJZEGY TIROLI CÍMERKÖNYVBŐL, 1475)

III. FRIGYES (TÖLLRAJZEGY TIROLI CÍMERKÖNYVBŐL, 1475)

III. FRIGYES (TÖLLRAJZEGY TIROLI CÍMERKÖNYVBŐL, 1475)

III. FRIGYES (TÖLLRAJZEGY TIROLI CÍMERKÖNYVBŐL, 1475)

III. FRIGYES (TÖLLRAJZEGY TIROLI CÍMERKÖNYVBŐL, 1475)

III. FRIGYES (TÖLLRAJZEGY TIROLI CÍMERKÖNYVBŐL, 1475)

III. FRIGYES (TÖLLRAJZEGY TIROLI CÍMERKÖNYVBŐL, 1475)

III. FRIGYES (TÖLLRAJZEGY TIROLI CÍMERKÖNYVBŐL, 1475)

„A HITETLENEK EMLÉKEZETES VERESÉGE”

1451-ben az ambiciózus II. Mehmed került az Oszmán Birodalom élére – aki nem véletlenül kapta a Hódító jelzőt: rövid idő alatt mindenki számára világossá tette, hogy európai hegemoniára tör.

A tizenhárom éves V. László 1452 novemberében három ország uralkodója lett, de a tényleges hatalmat mások gyakorolták; teljes mértékben nagybátyja, Cillei Ulrik befolyása alá került. Trónra lépése Magyarországon egyfajta „tabula rasa”-t jelentett: közkegyelemben részesítette mindazokat, akik korábban I. Ulászlót támogatták, és elődei birtokadományainak hatályon kívül helyezésével visszatértek az 1439. évi állapothoz. Helyreállították a kormánysszerveket, a nagyobb kancellária élére Szécsi Dénes esztergomi érsek került, míg a titkos kancelláriát Vitéz János váradi püspök irányította.

Hunyadi János még korábban leköszönt a kormányzóságról, de hatalmán nem esett csorba:

a király az ország főkapitányává nevezte ki Hunyadi,

egyúttal megtette a „királyi jövedelmek kezelőjének” – a jövedelmekből csak 24 ezer forintot kellett átadnia a királynak udvartartása költségeire. Emellett V. Lászlótól megkapta a Beszterce város örökös grófja címet is, azaz ő és családja rendelkezhetett a terület felségjogaival. (Az örökletes grófi cím korábban ismeretlen volt a Magyar Királyságban, kivéve a Cilleieket, akik Zsigmond

1399-es adományának köszönhetően Zagoria grófjainak is címezték magukat. A titulus megszerzésével Hunyadi minden bizonnyal arra törekedett, hogy családjának rangja egyenrangú legyen a Cilleiekével.) A főkapitány senkinek nem tartozott elszámolási kötelezettséggel, sőt

a királyi tanácstól függetlenül járt el.

Az ország irányítása egyúttal jelentős birtokszerzéssel párosult, a területiális bázis továbbra is Kelet-Magyarország maradt, de szép számmal voltak birtokai az ország más részeiben, például a Felvidék északnyugati szegletében.

A főúr egyre növekvő hatalma többekben bizalmatlanságot keltett. A burkoltan Hunyadi ellen irányuló ligát Cillei Ulrik kezdeményezte: 1453 szeptemberében szövetségre lépett Garai Lászlóval és Pálóci László országbíróval. A főkapitánytól korábbi hívei közül is többen eltávolodtak, még Újlaki Miklós is, de sokkal figyelmeztetőbb jel volt Vitéz János szembefordulása. Ő volt az ötletadója az 1454. évi országgyűlésen a rendek elé terjesztett elképzelésnek: ki akarták venni Hunyadi kezéből a királyi jövedelmek kezelését, s meg kívánták akadályozni, hogy a király nevében, annak pecsétjével rendelkezéseket adjon ki. V. László személyesen nem volt jelen a politikai eseményen, de nem csak ezzel magyarázható, hogy Hunyadi háttérbe szorítására nem került sor.

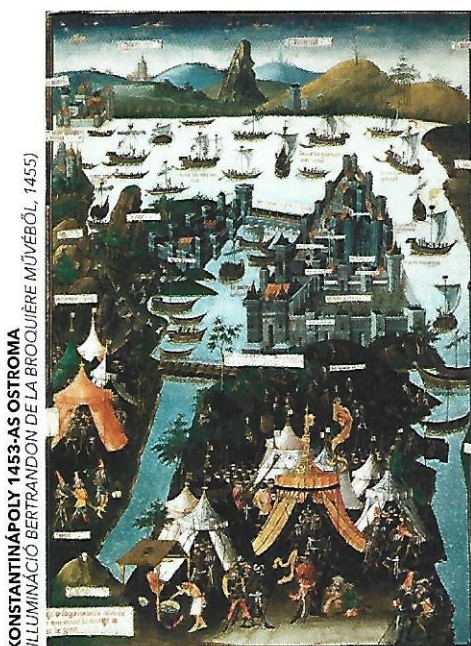
Vitéz világosan látta, hogy a kettős hatalom komoly veszélyforrás az ország jövője szempontjából. Ugyanakkor Hunyadi pozícióit, az ország és saját jövedelmeit az Oszmán Birodalom elleni küzdelemre fordította, s ez a hozzáállása a közelgő török támadás miatt egyre inkább felértékelődött: a Magyar Királyságnak egy olyan hadvezérre volt szüksége, akinek már neve hallatán is megrémülnek az egyre jelentősebb hódításokkal büszkélkedő oszmánok.

Miután II. Mehmed 1453 májusában elfoglalta Konstantinápolyt, a kereszties eszme ismét felbuzdult, III. Kallixtusz pápa pedig az oszmánok kiűzésére szólított fel. Az ősi város bukása elsősorban szimbolikus okból rázta meg a keresztény világot, de az is fontos tényező volt, hogy Európa legnagyobb városa addig hatalmas oszmán erőket kötött le, amelyek immár Európát fenyegettek. A birodalmi gyűlések 10 ezer lovas és 32 ezer gyalog-

Konstantinápoly elfoglalása Bizánc fővárosa 1204-ben a keresztiesek kezére került, majd a 14. században súlyos belháborúk és hitviták gyengítették tovább az egykori nagyhatalmat. Az oszmán terjeszkedés miatt a bizánci császárok többször kérték az európai uralkodók és a Szentszék segítségét, 1439-ben ennek fejében még a római pápa főségét is elfogadták volna, ám erről a bizánci egyház és a nép körében befolyásos szerzetesség hallani sem akart. Amikor 1452 elején II. Mehmed hatalmas flottája megbénította a város utánpótlását, hiába reménykedtek a görögök Hunyadi felmentő seregeiben – az európai politikai helyzet nem kedvezett a kereszties háború indításának. Végül 1453. május 29-én a törökök betörték a városba, XI. Konstantin, az utolsó bizánci császár pedig fegyverrel a kezében halt hősi halált.

V. LÁSZLÓ KÉPMÁSA (OLAJFESTMÉNY A MARIA AM GESTADE MESTERÉNEK KÖRE, 15. SZ.)

KONSTANTINÁPOLY 1453-AS OSTROMA (ILLUMINÁCIÓ BERTRANDON DE LA BROUQUËRE MŰVÉBŐL, 1455)

HADVISELÉS / ÉLETMÓD / VALLÁS

KAPISZTRÁN
JÁNOS

Előkelő család sarjaként, a dél-itáliai Capestranóban látta meg a napvilágot 1386. június 24-én. Ígéretes világi pályafutás állt előtte, tanulmányait a perugiai egyetem jogi fakultásán végezte, László nápolyi király 1412-ben pedig kinevezte Perugia kormányzójának. 1416-ban döntő fordulat következett be életében: egy zsoldosvezér fogságába került, ahol egy látomás hatására megtért. Kiszabadulása után, 1416 októberében belépett a ferences rendbe, a regula szigorú megtartására törekvő obszerváns irányzathoz. Vándorprédikátor lett, öt évvel később pedig fel is szentelték. Radikális beszédeivel a több tízezer fős tömegek mellett az inkvizíció figyelmét is magára vonta, de tisztázta magát a vádak alól.

IV. Jenő pápa (1431–1447) engedélyezte számára az obszerváns szabályzat megalkotását, majd több feladatot bízott rá. Így került 1439-ben Lombardiába és Burgundiába, de járt Flandriában, a francia udvarban és a Német-római Birodalomban is. A pápa utasítására 1451-ben Bécsbe tette át székhelyét, ahol a Kelet-Európában egyre terjedő huszitizmus visszaszorításáért tevékenykedett.

A szerzetes felismerte az oszmán előrenyomulásban rejlő óriási veszélyt, és komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a Német-római Birodalom támogassa Magyarország küzdelmét, ezért 1454-ben részt vett a frankfurti birodalmi gyűlésen, majd a következő évben Magyarországra utazott. Július 1-jén érkezett Győrbe,

ahol kézhez vette III. Kallixtus egy keresztes hadsereg megszervezését rábízó levelét. Hívására több tízezer fő csatlakozott hozzá.

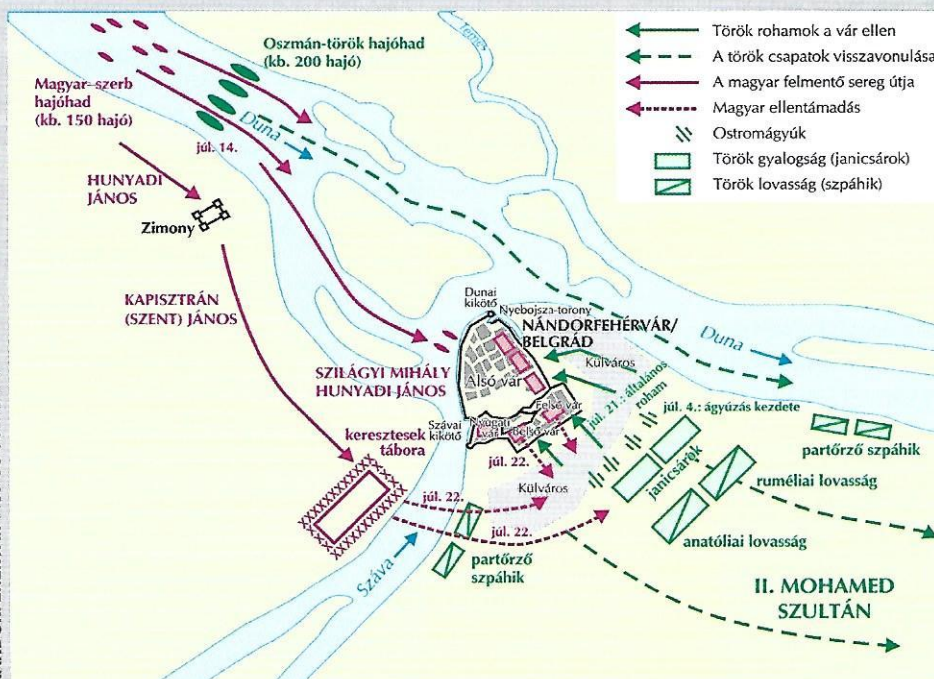
Már javában zajlott a Magyarország kulcsának tartott Nándorfehérvár ostroma, amikor a keresztesek megjelentek a folyó partján. Július 22-én egy csoportjuk átúszott a Száván, hogy rárontson a túloldalon táborozó oszmánokra, jöllehet Hunyadi megtiltott mindenféle katonai akciót. Kapisztrán vissza akarta hívni katonáit, ezért csónakba szállt, ám ezt a keresztesek úgy értelmezték, hogy ő is rohamra indul.

II. Mehmed seregét készületlenül érte a gyengén felszerelt keresztesek támadása, akiknek ráadásul sikerült elfoglalniuk az oszmánok ágyúállásait.

Hunyadi is felismerte a kedvező alkalmat, lovasságával kitört a várból, és két tűz közé szorították az ellenséget.

A Kapisztrán által „vezetett” vakmerő roham végül óriási magyar győzelemmel ért véget, Nándorfehérvár nem került az oszmánok kezére. A diadal több évtizedre biztosította a Magyar Királyság helyzetét az Oszmán Birodalommal szemben.

Kapisztrán János további terveket szőtt a törökök kiűzésére, de Hunyadihoz hasonlóan a táborban pusztító pestisjárványnak esett áldozatul október 23-án. Testét a közeli Újlakon helyezték végső nyugalomra, azonban földi maradványai nem éltek túl a török háborúk viharait. Szentté avatására 1690-ben került sor.

HADVISELÉS / VALLÁS / POLITIKA

MIÉRT SZÓLNAK DÉLBEN A HARANGOK?

A török fenyegetés ellenére a nyugati kereszties hadak mozgósítása nagyon lassan haladt. A kudarcot látva III. Kallixtusz pápa határozott lépéseket tett a szent ügy előmozdítása érdekében: 1456. június 29-én bullájában (*Bulla orationum*) a hadjárat költségeinek fedezésére az egyháziakat tizedfizetésre szólította fel, ugyanakkor – többek között – elrendelte, hogy a Nona és a Vespera között három alkalommal minden félóránál harangozzanak, hasonlóan az esti Angelusnál is. A bulla kihirdetésekor Rómában és a pápai állam többi településén délből megszólaltak a harangok.

II. Mehmed július 2-án kezdte meg Nándorfehérvár ostromát, így az időpontból egyértelmű, hogy a pápa még az ostrom előtt hirdette ki a harangozást – nem pedig a diadal után, ahogy tévhitként számoltartják. A győzelem hírére azonban összekötötték a bulla kihirdetésével, amihez hozzájárult az is, hogy a Szentszék augusztus 6-át (az Úr színeváltozásának napját) a katolikus egyház hivatalos ünnepnapjai közé sorolta, mivel ekkor értesültek a győzelemtől.

Az 1500-as szentév során VI. Sándor pápa (1492–1503) az ismét növekvő török veszély miatt megerősítette elődje rendelkezését, és minden napra elrendelte a déli harangozást.

Szentév (más néven jubileumi év)

A katolikus egyházban a kegyelem különleges ideje, melynek célja az üdvörténet nagy évfordulóira való emlékező erejéből bűnbánatot meríteni. Megalapítása VIII. Bonifác pápához köthető, aki az 1300-as esztendőre „az összes bűnök legteljesebb elengedése” évének jelölte meg. Akik igaz bánattal meggyónták bűneiket, azok a jubileumi búcsúban (a bűnért járó ideig tartó büntetés elengedése) részesülnek. A kezdetben századfordulónak szánt ünnepet végül 25 évenként tartották meg. Az esemény hatására ugrásszerűen megnőtt a Rómába zarándoklók száma.

JELENETEK KAPISZTRÁN JÁNOS ÉLETÉBŐL - BALRA LENT A NÁNDORFEHÉRVÁRI CSATÁBAN (SZÁRNYAS OLTÁR RÉSZLETE, GIOVANNI DI BARTOLOMEO DELL'AQUILA, 1480-1485 K.)

„Kapisztrán János a minorita rend obszerváns ágához tartozott; e feddhetetlen életű, szent szavú férfiút maga a Mindenható adta nekünk, mint égi apostolt a magunk és országunk dicsőségére. [...]

Azon a részen, ahol legkegyetlenebbül pusztított a szörnyű harc, a csata heve földdel tette egyenlővé a vár [Nándorfehérvár] külső falát; az árkok annyira feltöltődtek, hogy a törökök szabadon ki-be járkálhattak; a várfalakon kívül kétszer is fellángolt a harc. Ekkor a keresztény sereg a szent férfiú biztatásai és merész kiáltások közepette, ajkán Jézus nevével – ezt magától a szent férfiútól tanulták el a háborúban harci és hatalmi jelként –, inkább a lélek, mint a test erejével, főleg hittel és nem fegyverrel küzdve az ellenség közé rontott. Maga a boldog János egy magaslaton állva szította mindenkiben a harci kedvet, hogy Krisztus katonái minden csapatban ott harcoljanak.”

Mátyás király az olasz fejedelmeknek és városoknak, 1460. március 22.

- 1429-1456
Brankovics
György szerb
despota
- 1437.
dec. 27.
Albertet
cseh királlyá
választják
- 1421-1444 /
1446-1451
II. Murád
szultán
- 1437-1439
Albert magyar
király
- 1440
Nándorfehérvár sikertelen
osztroma
- 1440-1444
I. Ulászló
magyar király
- 1431-1447
IV. Jenő pápa
- 1443-1444
a hosszú
hadjárat az
oszmánok
ellen
- 1440-1493
III. Frigyes
német
király (1452:
német római
császár)
- 1445
Hunyadi
Jánost
kormányzóvá
választják
- 1444-1446 /
1451-1481
II. Mehmed
szultán
- 1453-1457
V. László
magyar király
- 1452
elkészül
Gutenberg
Bibliája
- 1455
Kapisztrán
János
Magyar-
országra
érkezik
- 1453
II. Mehmed
elfoglalja
Konstanti-
nápolyt
- 1456
a nándor-
fehérvári
diadal;
Hunyadi
János halála

magyar események

európai események